

بررسی تأثیرات گردشگری شهری در توسعه شهر کرمانشاه

فرانک بهدوست^{۱*} احمد پوراحمد^۲

۱- کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی توریسم از دانشگاه تهران

۲- استاد گروه جغرافیای انسانی دانشکده جغرافیا دانشگاه تهران

چکیده

امروزه گردشگری به ویژه گردشگری داخلی، جایگاه خاص را در اقتصاد کشورها داشته و نقش فعال و موثری را در ارتقای ساختار اقتصادی و اجتماعی کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه دارد. گردشگری شهری، سرآمد انواع گردشگری و پر مشتری‌ترین آن‌هاست؛ به طوری که با توجه به جایگاه ویژه شهر، در بسیاری از کشورهای موفق در زمینه گردشگری، شهر پایه و اساس توسعه گردشگری است و شهرها یکی از بیننده‌ترین مقاصد گردشگری جهان به شمار می‌آیند که هر ساله پذیرای میلیون‌ها نفر گردشگرند. گردشگری می‌تواند با ایجاد تغییر در مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در شهر تأثیراتی داشته باشد. به عبارت دیگر کیفیت تأثیر فعالیت‌های گردشگری در شهر و استفاده از آن، پیامدهای مطلوب و نامطلوب اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی در شهر برجای می‌گذارد. این تحقیق از نوع کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی - تحلیلی است. برای بررسی تأثیرات گردشگری از پرسش‌نامه مردم و مسئولین استفاده شد و با نرم‌افزار SPSS و از طریق ضریب همبستگی اسپیرمن تحلیل شد. برای تطبیق اطلاعات تأثیر توریسم در توسعه اقتصادی هم ضریب مکانی مورد بررسی قرار گرفت که برگرفته از تحلیل آمار شاغلین در بخش گردشگری است. نتایج حاصل از پرسش‌نامه‌ها نشان می‌دهد که تأثیرات اقتصادی توریسم در توسعه کرمانشاه ۷۵ درصد، تأثیرات اجتماعی - فرهنگی آن بر توسعه شهر ۶۲ درصد و همچنین تأثیرات کالبدی گردشگری در توسعه شهر ۷۴ درصد مؤثر بوده‌است. معادله‌ی ضریب مکانی هم تأثیرات گردشگری بر اقتصاد منطقه را مورد تأیید قرار داده است؛ به طوری که مقدار آن یک روند صعودی از دهه ۸۵ تا ۵۵ داشته است و گردشگری از نظر اقتصادی یک فعالیت تأثیرگذار در منطقه می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: تأثیرات گردشگری، توسعه شهر، گردشگری شهری، شهر کرمانشاه

مقدمه

۱- طرح مسأله

امروزه توریسم یکی از امیدبخش‌ترین فعالیت‌هایی است که از آن به عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌شود و بر اساس چهار دهه تحقیقات بانک جهانی، گردشگری به عنوان اهرمی قدرتمند در الگوواره توسعه مورد تأیید قرار گرفته است؛ به طوری که مروری بر مبانی نظری صنعت گردشگری نقش این صنعت را به عنوان عاملی تأثیرگذار بر توسعه نشان می‌دهد (Donald, E and shaun, 2007:350) و در چهارچوب طرح‌های آمایشی یا کالبدی، اعم از ملی، منطقه‌ای یا محلی توریسم به عنوان یکی از ابزارها و مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت‌زدایی به شمار می‌رود (جاهدی، ۸۶:۳). گردشگری در ایران ضمن ایجاد اشتغال برای گروه‌های مختلف، رونق صنایع دستی و حمل و نقل وابسته به گردشگری را به دنبال دارد و این امر منبع قابل توجهی جهت کسب درآمدهای ارزی و عامل بازدارنده مهم در مقابل خروج ارز از کشور است. امروزه درآمد ناشی از گردشگری به صورت یکی از بزرگترین منابع درآمد کشورهای است که در جهان از آن به عنوان صادرات نامرئی نام می‌برند (محمدی، ۸۴: ۲۵) توسعه گردشگری می‌تواند از تک محصولی بودن کشور جلوگیری کرده و کمک بزرگی به توسعه اقتصادی و به دنبال آن توسعه پایدار کشور کند. مهم‌ترین هدف توریسم داخلی و خارجی توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی مقصد است (And j. sharplei, Richard, 1997.PN40). این صنعت می‌تواند در توسعه منطقه‌ای نیز نقشی مؤثر ایفا کند. به عبارتی، توسعه خدمات جهانگردی علاوه بر اینکه اصالت‌های منطقه‌ای را برجسته می‌سازد، از حاصل آن در حفظ و ساماندهی این اصالت‌ها و نیز به وجود آوردن توازن بهینه منبع و طرز استفاده مناسب از آن برای حفظ و نگهداری و رشد و توسعه منابع طبیعی و ملی نیز بهره می‌جوید، و همزمان با آن از مزایای اقتصادی مربوط به آن هم، برخوردار می‌شود (حاجی نژاد و همکاران، ۸۹: ۹۲). شهرهای قرن بیست و یکم بدون تردید با چالش‌های بزرگی مواجه خواهند بود که یکی از مهمترین آنها تمرکز فقر در آن‌هاست. هر چند فقر روستایی عمیق‌تر از فقر شهری است و شهرها از توانهای بالایی در سکونت و برخورداری و دسترسی مردم به فرصت‌های زندگی بهتر برخوردارند، اما فقر شهری، به ویژه در کشورهای در حال توسعه، با سرعت بیشتر و حجم بالاتری در حال گسترش است (UNFPA, 2007:15). شهرستان کرمانشاه علی‌رغم برخورداری از سابقه شهرنشینی و وجود جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، فرهنگی و مذهبی که می‌تواند موجب توسعه آن شود، در گزارش‌های ملی جمهوری اسلامی ایران از نظر دارا بودن شاخص‌های توسعه انسانی جزء استان‌های محروم قرار گرفته است و برطبق آمارها میزان اشتغال و بیکاری جمعیت فعال کرمانشاه به ترتیب ۳۴/۴ و ۶۵/۶ است که یک نفر از هر دو نفر بیکار است (مرکز آمار ایران، سرشماری سال ۸۵ شهرستان کرمانشاه) بیکاری بر مسیر و استراتژی توسعه اثرات منفی دارد. امروزه مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه نیروی کار انبوه و غیرماهر، از مهم‌ترین مشکلات برنامه‌ریزی رشد و توسعه اقتصادی است و به عنوان یکی از موانع پیش روی این برنامه‌ها به شمار می‌آید که از طریق گسترش گردشگری می‌توان به کاهش فقر این استان

اقدام نمود و بسیاری از مشکلات اجتماعی را که به دلیل فقر ایجاد می‌شوند، ریشه‌کن کرد؛ زیرا طبق نظر بسیاری از صاحب نظران، فقر علاوه بر اینکه خود یک معضل جدی در زندگی انسان‌هاست؛ اما در صورت عدم ارائه طرح‌هایی برای زدودن آثار آن از نقاط محروم موجب پیدایش محله‌های جرم‌خیز و بی‌هویت شهری در حاشیه‌های شهر می‌شود (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۴: ۶۵) که به نوبه خود در میزان امنیت اقتصادی و اجتماعی آن جامعه نیز تأثیر می‌گذارد. موقعیت جغرافیایی شهرستان کرمانشاه از جهات گوناگون می‌تواند باعث ایجاد مساعدت‌هایی برای توسعه و رشد آن شود استقرار آن در مکانی که دروازه غرب ایران با سرزمین حاصلخیز بین‌النهرین محسوب می‌شود و در یک موقعیت مرزی واقع شده‌است به گونه‌ای که راه‌های مهم و استراتژیک، خوزستان و آذربایجان در جنوب و شمال از آن عبور می‌کند همچنین بزرگراه کربلا که ایران را از طریق منطقه مرزی خسروی به کشور عراق پیوند می‌دهد، از شهر کرمانشاه می‌گذرد عبور راه‌های مهم و کشوری از شهر کرمانشاه موجب تقویت نقش خدماتی آن از طریق فراهم نمودن سرویس‌دهی (خدمات رسانی) بین راهی و اقامتی برای مسافران از یک سو و از سوی دیگر باعث رونق نقش تجاری شهر شده است. در واقع این شهر نه تنها در سطح استانی مرکزیت دارد؛ بلکه در سطح منطقه نیز دارای مرکزیت خاصی است. بدین معنی که استان‌های اطراف که از سطح توسعه پایین‌تری برخوردارند بسیاری از نیازهای خدماتی خود را از قبیل بهداشتی، آموزشی و حتی حمل و نقل هوایی برآورده می‌سازند (یلوه، ۱۳۰۷: ۷۹)، اما تنها واقع شدن در یک استان مرزی نمی‌تواند دلیل اهمیت یک شهر و توسعه آن باشد، بلکه همراهی و همگامی سایر عوامل می‌تواند به توسعه شهر بیانجامد. از این عوامل همراهی کننده می‌توان به قدمت تاریخی که به علت دارا بودن شرایط مساعد اقلیمی و زیست محیطی از دوران پیش از تاریخ به عنوان یکی از استقرارگاه‌های بشری مورد توجه بوده که نتایج حاصل از کاوش‌های باستان‌شناسی در این مکان حاکی از این مطلب است در این استان تاکنون ۳۶۰۰ اثر تاریخی شناسایی شده است که از این تعداد ۱۹۳۶ اثر در فهرست آثار ملی و مجموعه تاریخی بیستون در فهرست آثار جهانی به ثبت رسیده است. علاوه بر جاذبه‌های تاریخی، تاکنون یکصد اثر به عنوان آثاری که قابلیت ثبت در فهرست آثار طبیعی ملی کشور را دارد شناسایی شده و از این تعداد تاکنون ۴۰ اثر به ثبت ملی رسیده است که این رقم میزان ثبت قابل توجه است چون در کل کشور تاکنون ۱۸۰ اثر طبیعی ثبت ملی شده است (سازمان میراث فرهنگی استان کرمانشاه، ۹۰) افزایش آمار گردشگران به این منطقه هم قابل توجه است به طوری که در سال ۷۹ تعداد آن‌ها ۲۵۰۰۵۹۷۷ مسافر بوده و در سال ۸۹ به ۷۹۸۵۴۲۱ رسیده است (واحد آمار سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان کرمانشاه، ۹۰) که نیاز به توسعه امکانات برای میزان ماندگاری گردشگران را ضروری می‌سازد به طور کلی، گردشگری می‌تواند در این شهرستان زمینه توسعه اقتصادی را فراهم کند و از مسائل و مشکلات اقتصادی که زمینه فقر و سایر مشکلات اجتماعی می‌شود را کاهش دهد با امکانات بالقوه و فراوانش افق تازه و امیدبخش را در توسعه منطقه فراهم آورد.

اهداف این تحقیق عبارتند از:

شناخت نقش توریسم در توسعه شهر کرمانشاه،

ارزیابی تأثیرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و محیطی گردشگری بر شهر کرمانشاه.

در ارتباط با این موضوع تحقیقاتی در داخل و خارج کشور صورت گرفته است که خلاصه آن در

جدول زیر آمده است جدول (۱).

جدول (۱) پیشنهاد تحقیق

نام پژوهشگر	سال	عنوان پژوهش	نتایج پژوهش
Hall	۱۹۸۷	توسعه شهر و آینده توریسم رادرنواحی صنعتی اروپا	نتایج نشان می‌دهد که توریسم می‌تواند نقش مهمی در مراحل توسعه اقتصادی در بسیاری از شهرهای قدیمی با فراهم کردن شغل، داشته باشد و شهرها هم کیفیت زندگی رادر رستوران ها، مراکز خرید، فعالیت‌ها و سرگرمی‌ها بهبود می‌بخشد که این پروژه‌های برنامه‌ریزی حرفه‌ای و تخیلی در بیشتر شهرهای انگلیس می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.
Garcia Falcon & Medina Munoz	۱۹۹۹	توسعه توریسم پایدار مطالعه موردی گران کاناریا	به جنبه‌های فرهنگی-اجتماعی، محیطی، اقتصادی توسعه توریسم اشاره کرده‌اند و راهکارهایی جهت ساخت استراتژی‌هایی برای توسعه توریسم پایدار در جزیره گران کاناریا پیشنهاد داده‌اند و توسعه پایدار به عنوان یک نیاز ضروری برای دستیابی به اهداف اقتصادی می‌داند.
& Rein holde Efar	۲۰۰۱	بررسی نقش توریسم در برنامه‌ریزی‌های توسعه لتونی	بیشتر توجه در این پژوهش به تجارب عملی برنامه‌ریزی توریسم در شهرداری‌های محلی لتونی کار شده است که برای توسعه این منطقه دولت خود، ۱۴ برنامه توسعه را مشخص کرده است.
Akis	۲۰۰۹	تأثیر توریسم در توسعه شهر آنتالیا	نتایج نشان می‌دهد آنتالیایکی از شهرهایی است که بیشترین تأثیر را از توریسم در توسعه شهر از سال ۱۹۸۰ در ترکیه داشته است مشکلاتی در این شهر برای رسیدن به توسعه وجود دارد که از جمله ترافیک، کمبود تسهیلات عمومی شهری، حمل و نقل و.. می‌باشد سپس به ارائه راهکارهایی برای این مشکلات پرداخته است.
Chuang ShuTzu	۲۰۱۳	بررسی نگرش ساکنان به توریسم در تایوان	ضمن مقایسه دو الگوی گردشگری در تایوان به بررسی اثرات گردشگری از دیدگاه جامعه میزبان پرداخته و نگرش آنان نسبت به گردشگری را مورد تحلیل قرار داده است نتایج حاکی از تفاوت بین دو الگوی گردشگری به لحاظ اثرات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است.
هدایی	۷۷	بررسی جاذبه‌های گردشگری شهرستان کرمانشاه	بررسی جاذبه‌های گردشگری پرداخته و نقش آنها را در توسعه منطقه بیان کرده است و برای این کار از روش توصیفی استفاده کرده است.
موحد	۸۱	بررسی و تحلیل	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که الگوی فضایی

<p>توریسم شهر اصفهان مبتنی بر بافت و فضای تاریخی است و بیشتر بخش مرکزی شهر را در بر می‌گیرد از دیگر نتایج می‌توان به معنی دار بودن رابطه بین نوع محل اقامت گردشگران با تعداد جاذبه‌های بازدید شده و تفاوت بین گردشگرانی که با مطالعه و اطلاعات لازم با گردشگران که بدون مطالعه وارد شهر می‌شوند در استفاده از فضاهای توریستی ذکر کرد.</p>	<p>الگوی فضایی توریسم شهری در شهر اصفهان</p>		
<p>نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در این بخش مشکلاتی زیست‌محیطی را به وجود آورده است از میان تأثیرات منفی گردشگری در این بخش می‌توان به آلودگی آب، خاک و هوا و نابودی گیاهان اشاره کرد.</p>	<p>بررسی تأثیرات حضور گردشگران بر منابع زیست محیطی (مورد نمونه بخش طرچه در شهرستان مشهد)</p>	۸۲	علیزاده
<p>نتایج نشان می‌دهد که توسعه ناحیه‌ای در شهرستان گرگان عمدتاً بر بخش کشاورزی و صنعت بوده و توان‌های مربوط به گردشگری و استفاده از آن برای توسعه این شهرستان به صورت ترکیبی و مرتبط با دیگر ظرفیت‌های تولیدی موجود کمتر مورد توجه قرار گرفته و این تحقیق ضمن مطالعه نظام گردشگری شهرستان گرگان، توان‌ها و تنگناهای توسعه گردشگری این شهرستان را در قالب الگوی سوات معرفی کرده و در نهایت راهکارهای متعددی را جهت رفع آن‌ها ارائه کرده است.</p>	<p>نقش گردشگری در توسعه ناحیه‌ای گرگان</p>	۸۶	جاهدی
<p>می‌توان نتیجه گرفت که همدان یکی از مستعدترین منطقه گردشگری کشور است و این برجستگی بیشتر بعزت وجود بناهای با ارزش تاریخی و قدمت این شهر علی‌الرغم داشتن آب و هوای مناسب در برخی از فصول سال و منابع با ارزش طبیعی می‌باشد.</p>	<p>تأثیر توریسم تاریخی-فرهنگی بر توسعه پایدار شهری همدان</p>	۸۸	حمدی و همکاران
<p>نتایج نشان می‌دهد که رابطه آماری معناداری میان رشد گردشگری تجاری در شهر بانه با تغییرات بافت کالبدی- فضایی شهر وجود دارد به طوری که افزایش جمعیت شهری، افزایش کاربری اراضی، افزایش ساخت‌وساز واحدهای مسکونی و مجتمع‌های تجاری به همراه رشد مراکز اقامتی و پذیرایی از بارزترین نمودهای این روابط و تغییرات بر شمرده می‌شوند.</p>	<p>تأثیرات گردشگری تجاری بر توسعه کالبدی-فضایی مناطق شهری مطالعه موردی بانه</p>	۸۸	حاجی نژاد و همکاران
<p>نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در شهرستان مشکین شهر آثار نامطلوبی را در محیط زیست به وجود آورده است و در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهرستان مشکین شهر تأثیر داشته است.</p>	<p>سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری در شهرستان مشکین شهر</p>	۹۰	ضرابی و پریخانی

فرضیات این تحقیق عبارت است از:

به نظر می‌رسد بین گردشگری در شهر کرمانشاه و بروز تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و محیطی در توسعه این شهر رابطه معناداری وجود دارد.

۲- مبانی نظری

گردشگری شهری شاخه‌ای از گردشگری است که سعی دارد گردشگری را به عنوان یک پدیده مهم و مؤثر در تغییرات شهری (کالبدی، اجتماعی، سیاسی و مدیریتی) و توسعه شهری مورد بررسی قرار دهد (موحد، ۱۳۸۶: ۱). شهرها به دلیل قدمت تاریخی و این که خود یک حافظه تاریخی بشریت هستند، مقصد مهمی برای گردشگران به شمار می‌آیند. گذشته از آن پویای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، هنری و سیاسی که در شهرها وجود دارند، پیوسته عامل کشاندن مردم به شهرها شده و طی یک روند تکاملی به گردشگری شهری منجر شده است می‌توان گفت که شهر در رابطه با فعالیت گردشگری ماهیتی دوگانه دارد. از یک سو شهرها خاستگاه عمده و اصلی جریان‌های گردشگری به ویژه گردشگری انبوه هستند و بسیاری از گردشگران امروزی را کسانی تشکیل می‌دهد که در شهرها کار و زندگی می‌کنند. از سوی دیگر شهرها به دلیل داشتن انواع جاذبه‌ها و محل پویایی فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، یکی از مهم‌ترین مقصدهای گردشگران به شمار می‌آیند. این ماهیت دوگانه شهر در رابطه با گردشگری، شهرهای توریستی را با الزاماتی روبرو می‌سازد که نه تنها در رفتار شهروندان این شهرها، بلکه در شیوه‌های مدیریت و برنامه‌ریزی آن‌ها باید مورد توجه قرار گیرند (رهنمایی، ۲۷، ۹۰). گردشگری شهری علاوه بر منافع خاص اقتصادی مانند ایجاد اشتغال و درآمد می‌تواند کمکی به مالیات‌ها و عوارض وصولی و حفاظت آثار تاریخی و توسعه تأسیسات زیربنایی باشد و در بعضی از موارد یک نیروی حیاتی برای توسعه و تقویت مرکز شهر گردد در مقابل، تقاضای رقابتی برای توسعه مکان‌های مهم جهت هتل‌ها، ادارات، استفاده‌های مسکونی و خرده‌فروشی، ممکن است موجب تراکم ترافیکی در نواحی خاص گردد که این امر احتمالاً با توسعه گردشگری و استفاده زیاد از جاذبه‌های اصلی شهر، تسریع گردد و در صورت عدم برنامه‌ریزی مناسب شهری موجب انحطاط آن می‌شود (Inskoop, 1991: 237).

۲-۱- اثرات اقتصادی گردشگری

گردشگری ضمن ایجاد یک سلسله فعالیت‌های جدید در جامعه، موجب فعال شدن سایر بخش‌های اقتصادی شده و می‌تواند در موازنه ارزی اثرات سازنده‌ای داشته باشد. بخش‌های حمل‌ونقل، مواد غذایی، سوخت و انرژی، صنایع دستی و بخش ساختمانی و دیگر موارد، به تبع فعالیت‌های گردشگری رونق می‌گیرد و زمینه مناسب برای ایجاد اشتغال و توسعه اقتصادی را فراهم می‌آورند (بمانیان و محمودی‌نژاد، ۱۳۸۸: ۲۲). در بسیاری از کشورهای جهان، گردشگری به عنوان یکی از بخش‌های کلیدی و اصلی برای توسعه و پیشرفت اقتصادی عمل کرده است. البته میزان تأثیر گردشگری در توسعه، با نظام حکومتی و جهت‌گیری آنها

ارتباط مستقیم دارد (زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۰). میزان این تأثیر، بستگی به نوع سرمایه‌گذاری و جایگاه این فعالیت در اقتصاد ملی دارد.

۲-۱-۱- اثرات مثبت اقتصاد گردشگری

- تأثیر درآمد ملی و اشتغال
- انتقال ثروت و درآمد از مناطق اعزام کننده گردشگری به مناطق هدف
- توسعه صنایع دستی و فعال شدن صنایع قدیمی (موسایی، ۱۳۸۶: ۳۳).

۲-۱-۲- اثرات منفی اقتصادی گردشگری

- تغییر در الگوی سنتی اشتغال،
- افزایش قیمت زمین، خانه و کالاهایی که برای زندگی روزمره مردم لازم‌اند،
- افزایش تقاضای فصلی برای خدمات عمومی،
- افزایش تقاضا برای زیرساخت‌های اقتصادی،
- جابجایی نیروی کار از سایر صنایع به گردشگری،
- گردشگری و امکان ایجاد کمبود نیروی کار در آنها (Kim, 2002:38).

۲-۲- اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری

مقصود از آثار اجتماعی، تغییراتی است که در زندگی مردم جامعه گردشگرپذیر رخ می‌دهد و این تغییر بیشتر به سبب تماس مستقیم اهالی و ساکنان آن دیار با گردشگران صورت می‌گیرد. منظور از آثار فرهنگی تغییراتی است که در هنر، آداب و رسوم و معماری مردم جامعه میزبان رخ می‌دهد، این تغییرات بلند مدت‌ترند و در نتیجه در دراز مدت می‌توانند باعث رشد و توسعه گردشگری شوند (حیدری، ۱۳۸۷: ۸۶). عناصر فرهنگی هم می‌توانند، مانع و سد جذب گردشگران قلمداد شوند و هم می‌توانند، نقش پیش‌رونده و مثبت در امر گردشگری ایفا کنند و بستر مناسبی برای پیشرفت و جذب گردشگران شوند (لوئیس بونت، ۱۳۸۶: ۵۵). به طور کلی گردشگری برای جامعه محلی و الگوهای فرهنگی آن منافع و مشکلاتی را به بار خواهد آورد.

۲-۲-۱- اثرات منفی گردشگری بر ابعاد اجتماعی و فرهنگی

۱. هجوم بی‌رویه گردشگران، شلوغی و ترافیک؛
۲. افزایش جرم و جنایت،
۳. کاهش خدمات به مردم محلی، گرایش به افزایش فروشگاه‌های سوغات فروشی و رستوران‌ها.

هجوم نگرش‌ها و رفتارهای فرهنگی جدید و ایجاد چالش در شیوه زندگی مردم محلی. (page & Joanne, 2009: p432).

۴. متأثر ساختن جامعه میزبان از فرهنگ و آداب و رسوم گردشگران،
۵. به خطر افتادن اصالت فرهنگی جامعه میزبان،
۶. تغییر نحوی زندگی مردم محلی،
۷. تشدید تضاد اجتماعی بین طبقات مختلف مردم (خانی و قاسمی و سمه جانی، ۱۳۸۸: ۵۵).

۲-۳- تأثیرات کالبدی و محیطی گردشگری

بدیهی است، که بستر هر نوع توسعه و برنامه‌ریزی، محیط‌های طبیعی محسوب می‌شوند. از این رو میان گردشگری و محیط زیست ارتباط و وابستگی خاصی وجود دارد. محیط‌های طبیعی، جاذبه‌های فراوانی برای گردشگری فراهم می‌کنند و توسعه گردشگری می‌تواند، تأثیرات مثبت و منفی عمده‌ای در محیط طبیعی ایجاد کند. از آنجا که منافع منابع زیست‌محیطی، غالباً غیر قابل اندازه‌گیری و قیمت‌گریز هستند، بنابراین ارزیابی‌های مربوط به مقوله‌های زیست‌محیطی گردشگری، باید با حساسیت و دقت خاصی توأم باشد (حیدری، ۱۳۸۷: ۹۱) امروزه گسترش بی‌رویه گردشگری، همانند هر فعالیت لجام‌گسیخته بشری، آثار منفی و پیامدهای سوئی برای سیستم زیست بوم به همراه آورده و خسارات فراوانی را به هوا، آب، زمین وارد کرده است (زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۹). تأثیرات منفی محیطی گردشگری شامل آلودگی هوا، آلودگی خاک، آلودگی آب، مشکل تراکم ترافیکی، ریخت و پاش زباله‌ها، آسیب به بناهای تاریخی، تخریب گیاهان حیات‌وحش منطقه و... است (Altinay and Husian, 2005, 277).

۲-۴- توسعه شهر

مفهوم توسعه از گذشته تا به امروز تغییرات زیادی نموده است هرچند پیشرفت شرایط اقتصادی یکی از عوامل و ابعاد مهم توسعه است؛ ولی تنها عامل نیست دلیل آن نیز این است که توسعه فقط پدیده‌ای اقتصادی نیست. در نهایت باید علاوه بر جنبه‌های مادی زندگی مردم سایر جنبه‌ها را هم در بر بگیرد و توسعه باید بومی و متکی به خود یعنی هماهنگ با محیط و متکی به نیرو و توان جامعه‌ای باشد که پیشبرد امر توسعه را در برمی‌گیرد (قدیری معصوم و همکاران، ۸۹: ۳۰). در جهان امروز رابطه جامعه انسانی و محیط طبیعی تحت تأثیر پدیده شهرنشینی و توسعه شهری قرار گرفته است. پدیده‌ای که دارای خصلت جهانی و کلی بوده و دائماً رو به افزایش می‌باشد. شهرنشینی و توسعه شهر را بدون شک یکی از جنبه‌های ویژه در تمدن جدید می‌دانند (زنگنه شهرکی، ۸۶: ۲). توسعه شهر را می‌توان مبنای تجدید ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حقوقی شهری تلقی کرد که هدف آن در درجه اول بهبود فرآیند شهرنشینی و

روند شهرگرایی، ترمیم محیط زیست شهری، سامان‌مند کردن اقتصاد شهری و تقویت جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی زندگی شهری است (نجاتی حسینی، ۷۹:۷).

۳- مواد و روش‌ها

تحقیق حاضر از نوع پژوهش‌های موردی، برحسب محتوا از نوع تحقیقات کاربردی و روش آن توصیفی-تحلیلی است جامعه آماری در این تحقیق مردم شهرستان کرمانشاه که با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۳ خانوار و مسئولین سازمان‌های میراث فرهنگی، شهرداری، مسکن و شهرسازی، هتل‌ها و رستوران و دفاتر خدمات مسافرتی و جهانگردی به عنوان نمونه آماری انتخاب شد و برای جمع‌آوری داده‌های تحقیق از روش‌های اکتشافی استفاده شده است. این روش‌ها به طور کلی در دو طبقه کلی دسته‌بندی می‌شوند که عبارتند از:

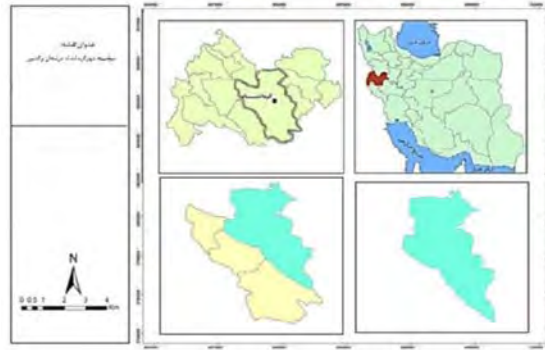
الف) مطالعات بنیادی: بخشی از مطالعات کتابخانه‌ای است، که طی آن انواع پایان‌نامه مرتبط در دانشگاه‌های تهران، طرح جامع گردشگری استان کرمانشاه، مجموعه مقالات مرتبط با گردشگری، طرح‌ها و کتابخانه‌های ارگان‌های دولتی، سازمان مسکن و شهرسازی، شهرداری و میراث فرهنگی کرمانشاه، آمار نامه-ها، سالنامه‌های آماری، طرح‌های پژوهشی و ... مورد بررسی قرار گرفتند.

ب) مطالعه میدانی: به منظور تکمیل مطالعات کتابخانه‌ای در ارتباط با موضوع مورد مطالعه از روش میدانی، پرسشنامه از جامعه نمونه، مصاحبه با مسئولین و مشاهده استفاده شد.

روش‌های که برای تحلیل داده‌ها در این تحقیق استفاده شده عبارتند از:

- استفاده از نرم افزار آماری Excel و Spss جهت تحلیل داده‌های آماری (آمارهای پارامتری و ناپارامتری) و فنون و تکنیک‌های آماری به شرح ذیل:
- ضریب آلفا کرونباخ جهت بررسی اعتبار روایی پرسشنامه‌ها.
- ضریب همبستگی اسپیرمن.
- استفاده از ضریب مکانی

محدوده مورد مطالعه در این پژوهش شهر کرمانشاه می‌باشد که در میانه ضلع غربی ایران قرار دارد و در آبان ماه سال ۸۵ جمعیت این شهر ۷۹۴۷۶۹ نفر بوده است این شهر با ۸۲/۱ درصد از جمعیت شهرنشین استان بیشترین جمعیت شهری استان را در خود جای داده است (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۸۵) و با موقعیت ۳۴ درجه و ۱۹ دقیقه عرض شمالی از استوا و ۴۷ درجه و ۷ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ در شرق استان و تقریباً در مرکز استان کرمانشاه قرار گرفته است. مساحت شهر کرمانشاه بالغ بر ۹۵۶۸/۶ هکتار است این شهر دومین شهر بزرگ و پرجمعیت منطقه‌ی غرب و شمال غربی کشور (پس از تبریز) و بزرگترین شهر استان کرمانشاه است.

شکل (۱) موقعیت منطقه مورد مطالعه در استان و کشور

۴- نتایج

۴-۱- مؤلفه‌های اقتصادی

یکی از عواملی که در اکثر ارزیابی‌های به عمل آمده از تأثیرات گردشگری بدان تأکید شده تأثیرات اقتصادی آن می‌باشد برای بررسی آن در شهر کرمانشاه از دو متغیر (وضعیت اشتغال و درآمد) استفاده شده است.

۴-۱-۱- اشتغال

برای بررسی تأثیرات گردشگری در مؤلفه‌های کاهش بیکاری در شهر کرمانشاه، افزایش اشتغال در بخش گردشگری، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در بخش خرده‌فروشی، ساخت و ساز و مسافر کشی و .. افزایش اشتغال در بخش خدمات (رستوران، هتلداری، حمل و نقل) و ایجاد تنوع شغلی در منطقه می‌پردازیم. با توجه به نتایج حاصله از این بررسی استنباط می‌شود که از دیدگاه مسئولین، میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های کاهش بیکاری در شهر کرمانشاه، از ناحیه رد در سطح $0/05$ آلفا بزرگتر است و همبستگی بین نقش توریسم در کاهش بیکاری در شهر کرمانشاه وجود ندارد، اما مؤلفه‌های ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در بخش (خرده فروشی، ساخت و ساز و مسافرکشی و...) و افزایش اشتغال در بخش خدمات (رستوران، هتل داری، حمل و نقل و ...) از ناحیه رد در سطح $0/05$ آلفا کوچکتر است. بنابراین تأیید می‌شود به این معنی که از دیدگاه جامعه میزبان، گردشگری در شهر کرمانشاه باعث افزایش اشتغال در بخش خدمات و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید (در بخش خرده فروشی و...) شده است و برای متغیر ایجاد تنوع شغلی در منطقه هم با توجه به میزان احتمال محاسبه شده در سطح آلفای $0/05$ از دیدگاه مسئولان و مردم محلی رابطه معناداری بین گسترش گردشگری و تنوع شغلی در منطقه وجود ندارد جدول (۲).

جدول (۲): میزان همبستگی بین توریسم با وضعیت اشتغال از دیدگاه مسئولین و مردم

ایجاد تنوع شغلی در منطقه		افزایش اشتغال در بخش خدمات (رستوران، هتل داری، حمل و نقل و ...)		ایجاد فرصت های شغلی جدید در بخش خرده فروشی، ساخت و ساز و مسافر کشی و ...		کاهش بیکاری در شهر کرمانشاه		مؤلفه
سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	آزمون آماری (ضریب همبستگی)
۰/۰۰۵	۰/۰۴۳	۰/۱۵۱	۰/۳۵۳	۰/۱۶۶	۰/۳۰۶	۰/۱۲۴	۰/۶۶۷	اسپیرمن (مسئولین)
۰/۰۰۰	-۰/۲۱۵	۰/۱۵۲	۰/۱۸۳	۰/۱۲۳	۰/۴۸۱	۰/۰۰۰	۰/۴۹۱	اسپیرمن (مردم)

۴-۱-۲- وضعیت درآمد

برای بررسی تأثیرات گردشگری از نظر وضعیت درآمد مردم از مؤلفه‌های افزایش درآمد و قدرت خرید استفاده شده است. با توجه به جدول (۳) میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های درآمد کمتر از سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشد می‌توان نتیجه گرفت که از دیدگاه جامعه میزبان توریسم در شهر کرمانشاه باعث افزایش درآمد شده است؛ ولی چون تأثیر آن بر درآمد مردم چشمگیر نیست، بیشتر فصلی است. تأثیر بر افزایش قدرت خرید مردم نداشته است میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه افزایش قدرت خرید مردم بیشتر از سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین همبستگی بین نقش توریسم در افزایش قدرت خرید مردم وجود ندارد.

جدول (۳) همبستگی بین نقش توریسم در افزایش درآمد مردم محلی از دیدگاه جامعه میزبان

افزایش قدرت خرید مردم		افزایش درآمد مردم		مؤلفه
سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	آزمون آماری (ضریب همبستگی)
۰/۰۴۹	۰/۷۱۶	۰/۱۴۹	۰/۴۱۲	اسپیرمن (مسئولین)
۰/۱۲۱	۰/۶۰۱	۰/۰۰۰	۰/۳۱۹	اسپیرمن (مردم)

۴-۱-۳- بررسی اقتصاد گردشگری در کلان شهر کرمانشاه با استفاده از ضریب مکانی

از مهم‌ترین تأثیرات گردشگری، تأثیر آن بر اقتصاد است که در این میان بررسی اقتصاد پایه گردشگری در شهر کرمانشاه، می‌تواند مقطع مناسبی برای تحلیل اقتصاد گردشگری در این کلان شهر به حساب آید در این زمینه برای شناخت تأثیر اقتصادی گردشگری از ضریب مکانی^۱ استفاده شده است. این روش یکی از روش‌های تحلیل اقتصادی در منطقه و شهر و ارتباط آن با دیگر مناطق است (حکمت‌نیا و موسوی، ۱۳۸۵: ۶۸).

$$LQ = \frac{\frac{M_i}{R_i}}{\frac{M}{R}}$$

در این معادله: LQ = ضریب مکانی

Mi = اشتغال در صنعت i در یک ناحیه

Ri = اشتغال در صنعت i در منطقه

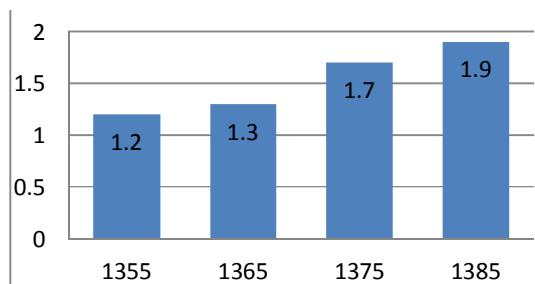
R = کل اشتغال در بخش صنعت در همان منطقه

M = کل اشتغال در بخش صنعت در همان ناحیه

چنانچه مقدار LQ بزرگتر از ۱ باشد، نشان‌دهنده این است که صنعت i در ناحیه مزبور از تمرکز بیشتری برخوردار بوده احتمالاً از فرصت‌های صادراتی در زمینه تولیدات صنعت فوق نیز بهره‌مند می‌باشد. اگر مقدار LQ کمتر از ۱ باشد، بیانگر این است که ناحیه مزبور در زمینه صنعت i نسبت به کل منطقه از سطح پایینی برخوردار بوده و شاید برای رفع نیازهای داخلی، کالاهای تولیدی مربوط به صنعت مورد نظر را نیز وارد می‌کند (مافی، سقایی، ۸۹: ۲۷۸).

جدول (۴) ضریب مکانی گردشگری طی سالهای ۸۵-۵۵

سال	ضریب مکانی
۱۳۵۵	۱.۲
۱۳۶۵	۱.۳
۱۳۷۵	۱.۷
۱۳۸۵	۱.۹

شکل (۲) نمودار درصد ضریب مکانی گردشگری طی سالهای ۸۵-۵۵

^۱ Location Quotient

همان طور که در جدول (۴) آمده است ضریب مکانی گردشگری در سال ۵۵، عدد ۱.۲ و در سال ۶۵ به ۱.۳، در سال ۷۵ به ۱.۷ و در سال ۸۵ به ۹.۱ رسیده است که در طی این دوره زمانی در حال افزایش بوده است بیانگر این است که گردشگری از نظر اقتصادی یک فعالیت تأثیرگذار در منطقه می‌باشد.

۴-۲- مؤلفه‌های اجتماعی-فرهنگی

به منظور بررسی این تأثیر ناشی از تأثیر توریسم در شهر کرمانشاه متغیرهای تغییر شیوه زندگی، کاهش مهاجرت در شهر کرمانشاه و تعاملات فرهنگی مورد بررسی قرار می‌گیرند.

۴-۲-۱- تغییر شیوه زندگی

گسترش توریسم در یک مقصد گردشگری باعث تغییراتی در مردم نسبت به شیوه زندگی و گرایش آن‌ها به استفاده از کالاهای لوکس و تجملی می‌شود از دیدگاه جامعه‌میزبان میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های ذکر شده بزرگتر از سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین فرضیه را می‌توان رد کرد. به این معنی که توریسم در شهر کرمانشاه باعث تغییر در نوع نگرش مردم نسبت به شیوه زندگی و گرایش آنها به استفاده از کالاهای تجملی در اثر گسترش گردشگری در این شهر نشده است (جدول ۵).

جدول (۵) همبستگی بین توریسم و تغییر شیوه زندگی

مؤلفه		تغییر در نوع نگرش مردم نسبت به شیوه زندگی		گرایش مردم به استفاده از کالاهای تجملی	
ارزش	سطح	ارزش	سطح	ارزش	سطح
آزمون آماری (ضریب همبستگی)					
اسپیرمن (مسئولین)	۰/۶۱۰	۰/۰۵	۰/۶۱۷	۰/۰۶۲	معنا داری
اسپیرمن (مردم)	۰/۰۴۶	۰/۰۰۰	-۰/۱۰۴	-۰/۰۱۱	

۴-۲-۲- کاهش مهاجرت مردم شهر کرمانشاه

برای بررسی این تأثیر در شهر کرمانشاه، مؤلفه‌های بالا رفتن انگیزه مردم جهت سکونت و اشتغال در منطقه، افزایش آگاهی مردم نسبت به محل زندگی خود و افزایش امنیت در این شهر پرداخته شد از دیدگاه جامعه‌میزبان، میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های (افزایش آگاهی مردم نسبت به محل زندگی خود و افزایش امنیت در شهر کرمانشاه) کوچکتر از سطح آلفای ۰/۰۵ می‌باشد. یعنی گردشگری در شهر کرمانشاه از دیدگاه جامعه‌میزبان باعث افزایش آگاهی مردم نسبت به محل زندگی آنها و افزایش امنیت در شهر کرمانشاه شده است، همچنین میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه بالا رفتن انگیزه مردم جهت سکونت و اشتغال در منطقه از دیدگاه جامعه‌میزبان بزرگتر از آلفای ۰/۰۵ است، به این معنی که گردشگری در شهر کرمانشاه موجب بالا رفتن انگیزه مردم جهت سکونت و اشتغال در منطقه نشده است (جدول ۶).

جدول (۶): همبستگی بین توریسم و کاهش مهاجرت مردم

افزایش امنیت در شهر کرمانشاه		افزایش آگاهی مردم نسبت به محل زندگی خود		بالارفتن انگیزه مردم جهت سکونت و اشتغال		مؤلفه
ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	آزمون آماری (ضریب همبستگی)
۰/۲۲۱	۰/۱۹۸-	۰/۲۰۶	۰/۰۰۰	۰/۲۷۶	۰/۰۸۴	اسپیرمن (مستولین)
۰/۱۶۱	۰/۰۲	۰/۳۶۵	-۰/۱۱۴	۰/۰۰۰	۰/۵۸۹	اسپیرمن (مردم)

۴-۲-۳- تعاملات فرهنگی

برای این تأثیر گردشگری مؤلفه‌های معرفی آداب و رسوم محلی، حمایت از گسترش فرهنگ محلی، احساس مسئولیت مردم در قبال گردشگری بررسی شده است. از دیدگاه جامعه میزبان و مسئولین میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه حمایت از گسترش فرهنگ محلی از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچکتر است یعنی از دیدگاه مردم و مسئولین گردشگری باعث حمایت از گسترش فرهنگ محلی شده است؛ ولی از دیدگاه مردم موجب معرفی آداب و رسوم محلی نشده است همچنین از آنجایی که میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه احساس مسئولیت نسبت به گردشگری کوچکتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است. بنابراین فرضیه تأیید می‌شود و گردشگری احساس مسئولیت مردم نسبت به گردشگری و گردشگران را در پی داشته است. جدول (۷)

جدول (۷): همبستگی بین توریسم و تأثیرات اجتماعی- فرهنگی بر جامعه میزبان

احساس مسئولیت نسبت به گردشگری و گردشگران		حمایت از گسترش فرهنگ محلی		معرفی آداب و رسوم محلی		مؤلفه
ارزش	سطح معناداری	ارزش	سطح معناداری	ارزش	سطح معناداری	آزمون آماری (ضریب همبستگی)
۰/۱۷۵	۰/۲۷۶-	۰/۱۰۷	-۰/۳۱۴	۰/۱۱۵	۰/۱۹۳	اسپیرمن (مستولین)
۰/۲۵۱	۰/۳۰۷	۰/۴۲۱	۰/۰۲۱	۰/۰۰۰	۰/۶۸۱	اسپیرمن (مردم)

۴-۳- مؤلفه‌های کالبدی

برای ارزیابی تأثیرات کالبدی ناشی از توریسم در شهر کرمانشاه بر روی مؤلفه‌های کالبدی دو متغیر «تغییر کاربری اراضی شهری و افزایش امکانات زیربنایی و رو بنایی» مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۴-۳-۱- تغییر کاربری اراضی

برای آزمون تأثیر گردشگری بر روی متغیر تغییر کاربری اراضی به بررسی سه مؤلفه تغییر کاربری اراضی شهری کرمانشاه، گسترش فضاهای خدماتی از قبیل رستوران‌ها، هتل‌ها، فست فودها و... در مسیر محورهای گردشگری شهر از قبیل (راه ارتباطی کربلا و شمال و مرکز شهر) و افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری پرداخته شده است. برای مؤلفه تغییر کاربری اراضی شهری کرمانشاه میزان احتمال محاسبه شده بزرگتر از سطح آلفای ۰/۰۵ است، بدین معنی که از دیدگاه جامعه میزبان گسترش گردشگری سبب تغییر کاربری اراضی شهری در کرمانشاه نشده است. ولی آن گونه که در جدول (۸) نیز مشاهده می‌شود از دیدگاه مسئولین و مردم میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های گسترش فضاهای خدماتی (از قبیل رستوران‌ها و...) و افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه جامعه میزبان گردشگری توسعه فضاهای خدماتی و افزایش فضاهای تفریحی شده است.

جدول (۸): همبستگی بین توریسم و تغییر کاربری اراضی شهری از دیدگاه جامعه میزبان

مؤلفه		تغییر کاربری اراضی شهری کرمانشاه		گسترش فضاهای خدماتی از قبیل رستوران‌ها، هتلها، فست فودها و... در مسیر محورهای گردشگری شهر کرمانشاه		افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری	
آزمون آماری (ضریب همبستگی)	ارزش	سطح معناداری	ارزش	سطح معناداری	ارزش	سطح معناداری	ارزش
اسپیرمن (مسئولین)	-۰/۰۲۸	-۰/۲۱۱	۰/۱۱۶	۰/۰۱۴	۰/۴۷۵	۰/۲۶۶	
اسپیرمن (مردم)	۰/۶۵۳	۰/۳۶۱	۰/۱۴۷	۰/۰۰۰	۰/۱۴۱	۰/۰۲	

۴-۳-۲- افزایش امکانات

برای ارزیابی تأثیرات کالبدی و محیطی گردشگری به بررسی دیدگاه جامعه میزبان و مسئولین در مورد سه مؤلفه بهبود امکانات اقامتی (هتل، مسافرخانه و...)، ایجاد فضاهای درمانی و بهداشتی و بهبود راه‌ها پرداخته شد (جدول ۹). با توجه به نتایج به دست آمده از دیدگاه مسئولین و مردم محلی میزان احتمال محاسبه شده برای مؤلفه‌های بهبود امکانات اقامتی و بهبود راه‌ها از سطح آلفای ۰/۰۵ کوچکتر است. بنابراین می‌توان گفت از دیدگاه جامعه میزبان گسترش گردشگری باعث بهبود راه‌های ارتباطی، امکانات اقامتی و ایجاد فضاهای درمانی و بهداشتی در شهر کرمانشاه شده است. ولی از دیدگاه مسئولین گردشگری موجب ایجاد فضاهای درمانی و بهداشتی نشده است که نظر مردم عکس نظر مسئولین است.

جدول (۹): همبستگی بین توریسم و بهبود امکانات روبنایی و زیر بنایی از دیدگاه مسئولین و مردم

بهبود راه‌ها		ایجاد فضاهای درمانی و بهداشتی		بهبود امکانات اقامتی (هتل، مسافرخانه)		مؤلفه
ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معنا داری	ارزش	سطح معناداری	آزمون آماری (ضریب همبستگی)
۰/۴۳۴	۰/۱۲۷	۰/۲۶۶	۰/۰۹۷	۰/۲۴۷	۰/۱۲۷	اسپیرمن (مسئولین)
۰/۲۳۷	-۰/۲۱۸	۰/۰۰۰	۰/۴۰۱	۰/۰۴	۰/۳۷۱	اسپیرمن (مردم)

۵- بحث و نتیجه‌گیری

نقش گردشگری در توسعه شهر در مکان‌هایی که عناصر و پیش‌زمینه‌های بخش گردشگری وجود دارد جزء لاینفک توسعه شهر می‌باشد. از جمله آثار گردشگری در منطقه مورد مطالعه شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و کالبدی بررسی شدند، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل تأثیرات گردشگری از بعد اقتصادی به وسیله آزمون معناداری اسپیرمن در سطح آلفای ۰/۰۵ از دیدگاه مسئولین و مردم از دو متغیر (وضعیت اشتغال و درآمد) مؤلفه‌های ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در بخش خرده‌فروشی، ساخت و ساز، افزایش اشتغال در بخش خدمات، ایجاد تنوع شغلی و افزایش درآمد مردم، کاهش بیکاری در منطقه، افزایش قدرت خرید مردم آثار گردشگری مورد بررسی قرار گرفت که از دیدگاه مردم و مسئولین شهر، با بررسی مؤلفه‌های اقتصادی، تأثیرات اقتصادی گردشگری بر توسعه شهر ۷۵ درصد بوده است. همچنین به محاسبه ضریب مکانی گردشگری در منطقه مورد مطالعه پرداختیم که نتایج یک سیر صعودی در دوره زمانی سال ۶۵-۸۵ داشت و در سال ۶۵ عدد ۲.۱ و در سال ۸۵ به ۱.۹ رسیده بود و یک فعالیت مفید در منطقه می‌باشد. تأثیر گردشگری بر شاخص‌های اجتماعی-فرهنگی با استفاده از ضریب اسپیرمن متغیرهای تغییر

شیوه زندگی، کاهش مهاجرت در شهر کرمانشاه و تعاملات فرهنگی مورد بررسی قرار می‌گیرند که برای این منظور مؤلفه‌های افزایش آگاهی مردم نسبت به محل زندگی خود، افزایش امنیت در شهر کرمانشاه، معرفی آداب و رسوم محلی، حمایت از گسترش فرهنگ محلی، احساس مسئولیت نسبت به گردشگری و گردشگران، تغییر در نوع نگرش مردم نسبت به شیوه زندگی، گرایش مردم به استفاده از کالاهای تجملی، بالا رفتن انگیزه مردم جهت سکونت و اشتغال بررسی شد که در نهایت بر اساس نتایج بررسی این مؤلفه‌ها از نظر مردم میزبان و مسئولین تأثیرات اجتماعی-فرهنگی گردشگری بر توسعه این شهر ۶۲ درصد موثر بوده است. همچنین آثار گردشگری به وسیله شاخص‌های کالبدی تغییر کاربری اراضی شهری و افزایش امکانات زیربنایی و روبنایی بررسی شدند و آزمون معناداری بررسی این شاخص‌ها در سطح آلفای ۰/۰۵ به وسیله مؤلفه‌های گسترش فضاهای خدماتی از قبیل رستوران‌ها، هتل‌ها، فست‌فودها و... در مسیر محورهای گردشگری شهر، افزایش فضاهای تفریحی و گردشگری، بهبود امکانات اقامتی (هتل، مسافرخانه)، بهبود راه‌ها، تغییر کاربری اراضی شهری، ایجاد فضاهای درمانی و بهداشتی تحلیل شد. بر اساس نتایج بررسی مؤلفه‌های کالبدی از نظر مردم میزبان و مسئولین، تأثیرات کالبدی گردشگری ۷۴ درصد بر توسعه شهر کرمانشاه مؤثر بوده است که در کل گردشگری در توسعه شهر کرمانشاه ۷۰ درصد تأثیر داشته است و به منظور توسعه هرچه بیشتر شهر در زیر پیشنهاداتی ارائه شده است:

- استفاده از موقعیت مرزی شهرستان در غرب کشور به منظور توسعه گردشگری تجاری و پزشکی
- بهبود و افزایش تعداد مجتمع‌های خدمات رفاهی بین راهی به منظور رفاه بیشتر گردشگران
- تدوین جشنواره‌های فرهنگی در طول سال به خصوص در فصول گردشگری و تعطیلات توسط سازمان میراث فرهنگی و با همکاری شهرداری برای معرفی صنایع دستی، موسیقی و پوشاک محلی به گردشگران.
- بهبود و گسترش سیستم حمل و نقل زمینی، ایجاد شبکه ریلی و توسعه خطوط هوایی.
- سرمایه گذاری و ساخت پروژه‌های ورزشی به دلیل توان این شهرستان در گردشگری ورزشی.
- مشخص کردن مکان‌هایی به عنوان کمپ‌های گردشگری در شهر و وجود امکانات اولیه در این مکان‌ها.
- ایجاد تبلیغات گسترده و مناسب و تهیه و توزیع بروشورهای تبلیغاتی در داخل کشور و کشورهای همسایه.

منابع و مأخذ:

- ۱- انصاری‌نیا، س، (۱۳۸۱)، برنامه‌ریزی توریسم شهری با تأکید بر توسعه پایدار، پایان‌نامه ارشد، دانشگاه تهران.
- ۲- بمانیان، ر، محمودی نژاد، ه، (۱۳۸۸)، مبانی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، انتشارات هله، ۴۲۰ صفحه.
- ۳- بونت، ل، (۱۳۸۶)، اقتصاد و مدیریت بازرگانی: گردشگری فرهنگی، مترجم فرضین، محمدرضا، بررسی‌های بازرگانی، شماره ۲۳، ۵۵-۵۱.
- ۴- حکمت‌نیا، ح و موسوی، م (۱۳۸۵): کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، انتشارات علم نوین، یزد، ۳۷۳ صفحه.
- ۵- حاجی نژاد، ع، پورطاهری، م، احمدی، ع، ۸۹، تأثیرات گردشگری بر توسعه کالبدی فضایی مناطق شهری (مطالعه موردی بانه)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ش ۷۷، ۱۰۹-۹۱.
- ۶- حیدری، ر، (۱۳۸۷)، مبانی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری، انتشارات سمت، ۲۸۴ صفحه.
- ۷- جاهدی، ف، نقش گردشگری در توسعه ناحیه‌ای گرگان، پایان‌نامه ارشد دانشگاه تهران، تهران، ۱۲۵ صفحه.
- ۸- رهنمایی، م، ۹۰، گردشگری شهری، انتشارات سازمان دهیارها و شهرداری‌های کشور، تهران، ۱۳۴ صفحه.
- ۹- زاهدی، ش، (۱۳۸۵)، مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار با تأکید بر محیط زیست، انتشارات دانشگاه علامه، ۲۱۵ صفحه.
- ۱۰- مافی، سقایی، عزت‌الله، مهدی، سال ۸۹، نگاهی به اقتصاد گردشگری در کلان شهرها (مطالعه موردی: کلان شهر مشهد)، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱۵، ۲۹۲-۲۶۷.
- ۱۱- مرکز آمار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۸۵ شهرستان کرمانشاه.
- ۱۲- موحد، علی، ۸۶، گردشگری شهری، انتشارات دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ۲۴۵.
- ۱۳- موسایی، میثم، (۱۳۸۶)، اقتصاد توریسم، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۴۶ صفحه.
- ۱۴- کلانتری، صمدو دیگران، ۸۴، ارتباط فقر با قانون‌گریزی و شکل‌گیری آسیب اجتماعی، رفاه اجتماعی، ش ۱۸، ۸۷-۶۲.
- ۱۵- نجاتی حسینی، سیدمحمد، ۷۹، پارادایم‌های جدید مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، سال اول، شماره ۱۰، ۵-۱.
- ۱۶- واحد آمار سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان کرمانشاه، سال ۹۰.

17- Atinay M., Hussain K., 2005, Sustainable Tourism Development :A Case Study Of North Cyprus, International Journal Of Contemporary Hospitality Management Volume:17, Issue:3, pp:272-280.

18- Donald E., Hawkins, shaun Mann, (2007), the world Banks Role in Tourism development, Annual of tourism, research, vol.34.No21, pp 348-36

19- Edward Inskeep, (1991), tourism planning : An Integrated And Sustainable Development Approach, van Nostrand Reinhold, New York, 508pp..

- 20- Kim, K, (2002), The Effect of tourism Impacts upon Quality of Residents in the community, PHD. Dissertation, Blacksburg, Virginia: Faculty of the Virginia Polytechnic Institute and State University, pp 1056–1076.
- 21- Sharplei, J and Richard, (1997) Rural Tourism: An introduction.
- 22- Page, S. Connell, J. (2009), Tourism: A Modern Synthesis, Cengage UK, London, pp 442-428.
- 23- United Nations (2008). UN World Human Development Report 2007-2008. www.U.N.org.2008/6/24.22:00, 211.

